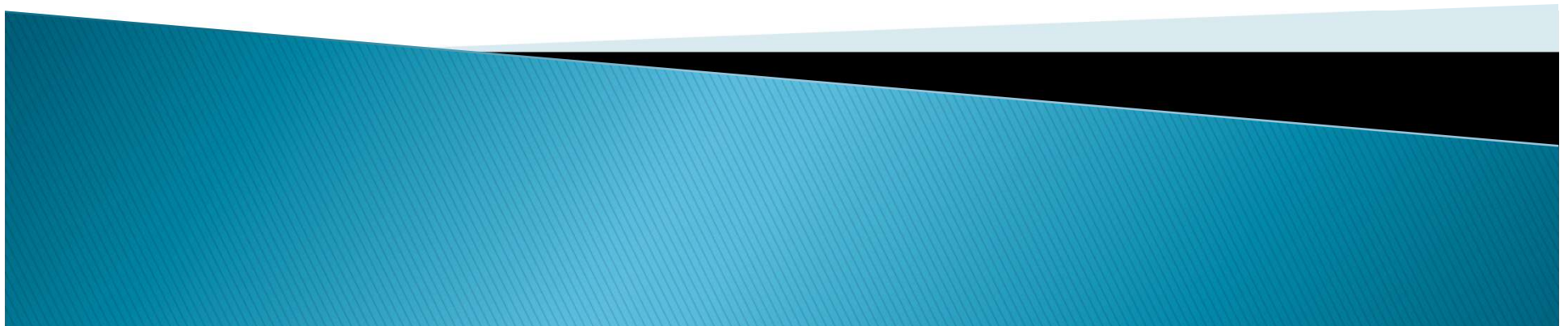

Adoptiohakijat adoptiota edeltävissä palveluissa – tunteet, valta ja vuorovaikutus

Pia Eriksson
Kehittämispäällikkö, VTT, sosiaalityöntekijä
Terveystieteiden tutkimuskeskus
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
pia.eriksson@thl.fi

Taustaa

- ▶ Sosiaalityöntekijä, sosiaalipsykologi, kehittäjä ja tutkija
- ▶ Adoptiokentällä vuodesta 2002, eri rooleissa
- ▶ Sosiaalityön väitöskirja (HY, 2016):
Prospective adoptive parents within pre-adoption services: An interplay of emotions and power in social interaction.

Lähtökohtia

- ▶ Tarkastelen tänään asiakkuuden positiota ja kontekstia
- ▶ Adoptiota edeltävät adoptiohakijoiden lakisääteiset palvelut (adoptio neuvonta ja adoptiopalvelu)
- ▶ Tutkittu vähän, adoptiotutkimuksella ollut vähän kiinnostusta adoptiota edeltävään aikaan
 - Systeminen ajattelu, perhe -> edeltävä aika pitäisi olla hyvinkin kiinnostavaa
- ▶ Asiakas – ammattilais–rajapinnassa tänään
- ▶ Kriittinen tarkastelu

Tutkimuksen lähtökohtia

- ▶ Eri tiedon lajeja
 - Ammattilaiset
 - Asiakkaat (asiakasnäkökulma)
 - Tutkijat
- ▶ Eri lähestymistavat (aineisto, mentelmät ja viitekehykset)
 - Laadullinen ja määrällinen
 - (19 haastattelua, survey N=1451)
 - Palvelutyytyväisyys
 - Tunteet
 - Valta
 - (Strateginen) vuorovaikutus
- ▶ Relationaalinen ymmärrys vallasta ja tunteista

- ▶ Miltä aikuisen asiakkuus voi näyttää?
- ▶ Ja miten voimme tukea tulevan lapsen hyvinvointia aikuisen kanssa tehtävän työn kautta?

Mitä tiedämme

- ▶ Adoptiossa tulevat adoptiovanhemmat nähdään usein voimakkaana asiakasryhmänä verrattuna muihin adoption osapuoliin (Simmonds & Haworth, 2000).
 - haavoittuvuus adoptioprosessissa usein unohtuu
 - ei juurikaan tutkimusta joka käsittelee heidän ja työntekijän välistä suhdetta ole tehty (Palacios 2012; Willing, Fronek & Cuthbert 2012)
- ▶ Matka adoptiovanhemmaksi on pitkä ja emotionaalisesti haastava. Siihen liittyy voimattomuuden, epävarmuuden ja jopa epätoivon tunteita. (esim. Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003; Högbacka, 2008; Berástegui Pedro-Viejo, 2008).
- ▶ Sosiaalityön tutkimuksessa tunteet ovat usein jääneet vaille huomiota, vaikka ne ovat merkittävä voima elämässämme (Gausel 2011)

Asiakkuuspositio

- ▶ Henkilökohtaisia kokemuksia, paikannettu sosiaaliseen tilanteeseen
 - Henkilökohtainen historia
 - Vuorovaikutustilanne
 - Ammattilaisen ja asiakkaan välinen suhde
 - Institutionaalinen taso (asiakkuus)
 - Laajempi sosiaalinen ja yhteiskunnallinen taso
- ▶ Globaali kansainvälisen adoption jännitteinen kenttä heijastuu kaikille tasoille
- ▶ Tänäpään fokus vuorovaikutustasossa ja tilanteessa
- ▶ Kontekstualisoida ja siten luoda ymmärrystä
 - Kaikki tasot jatkuvasti läsnä

Asiakkuuden kokemus

- ▶ Kynnyksellä olemisesta
- ▶ Haavoittuvasta ja riippuvaisesta positioista
- ▶ Toimijuudesta strategisen luovimisen kautta
- ▶ Tunteen ja järjen äänien tasapainottelusta
- ▶ Suhteiden luomisesta kontrollin ja tuen maastossa

Kynnyksellä oleminen

- ▶ Matkan tekoa kohti adoptiota ja vanhemmuutta
- ▶ Henkilökohtainen prosessi julkisessa tilassa
 - Virstapylväiden ohittamista, portaiden nousua ja byrokratian raitaita
- ▶ Melkein vanhempia, mutta ei ihan vielä
 - Adoptiohakija, ei statusta
- ▶ Pelko siitä että:
 - Ei tulla hyväksytyksi
 - Ettei tulla vahemmaksi
 - Ettei saada toivottua lasta
 - Että prosessi viivästyy tai katkeaa
- ▶ Kontrollin puute

Haavoittuvuus

- ▶ Valta-asetelma aina epätasapainossa asiakkaan ja ammattilaisen välillä
- ▶ Haavoittuva tilanne ja riippuvaisuus sekä systeemistä (julkinen valta) että asiakkuuden vuorovaikutussuhteessa (työntekijän valta), jossa asiakkaan toimintatila on suppea ja osallisuus rajattu – haavoittuvia tilanteessa

Haavoittuvuus

- ▶ Miltä valta tuntuu, ja miltä se näyttäytyy asiakkaalle?
 - Valtaa on kaikissa suhteissa ja sen selvin ilmenemismuoto on teot ja käytännöt (Foucault)
- ▶ Asiakkaat kokevat seuraavia asioita vallan käyttönä:
 - Ammatillaisen oikeus tulkintoihin
 - Ajan ja tiedon kontrollointi
 - Asiakkaan tukeminen ja muovaaminen toivottuun muottiin (normatiivinen muotti)
- ▶ Kun tuki muuttuu kontrolliksi asiakkaan mielessä hänen tunnekokemuksensa ja toimintastrategiansa muuttuvat
 - Työntekijän hyväksyvä ja tukeva asenne muuttuu kyseenalaistavaksi ja kontrolloivaksi (valta korostuus)

Valta ja tunteet

- ▶ Valta ja tunteet ovat saman kolikon kääntöpuolia (esim. Layder 2004)
- ▶ Reaktio kontrolloiviin käytäntöihin kuvattiin tunteiden kautta
 - Pelko, huoli, viha, ärtymys
- ▶ Muutos vallassa ja statuksessa johtaa tunteisiin: pelko, viha, suru, häpeä ja tyytyväisyys (Kemper 1990).

Tunne ja järki

- ▶ Tilanteen ymmärtämisen ja tunnekokemuksen välillä usein kuilu
 - ▶ Vallan kokemus, tunne ja kognitio (ymmärrys) kietoutuu yhteen ja muuttuvat toiminnaksi
 - ▶ Adoptio koskettaa läheisesti eksistentiaalisia kysymyksiä elämässä
 - oikeututusta vanhemmuuteen, elämän merkitystä lapsettomana jne., jotka laukaisevat primaari tunteita
 - ▶ Adoptiovanhemmaksi tulemiseen ja asiakasprosessiin liittyy paljon tunteita
 - ▶ Asiakkuus on järkeistetty byrokraattinen ja juridinen prosessi. Asiakasposition kautta tietty käyttäytymisnormi on annettu
-

Strateginen vuorovaikutus

- ▶ Ei uhreja
- ▶ Toimintatila on rajattu, toiminnan kautta käydään valtasuhteiden neuvottelua
- ▶ Näyttäytyä parhaimmassa mahdollisessa valossa (Goffman 1969)
 - tiedon hallinta (information management),
 - tunteiden hallinta (emotion management) ja
 - ammattilaisten adoptiodiskurssin käyttäminen
- ▶ Negatiivisten tunteiden kätkeminen, hillityt kohtaamiset
 - Negatiiviset tunteet eivät kuulu asiakkaana olemiseen (paitsi suru liitettyinä lapsettomuuteen).
 - Tyytymättömyyden ilmaisematta jättäminen

Strategisen luovimisen kautta ylläpidetään hyvät suhteet

- ▶ Hyvä suhde vaikuttaa sekä arvion/ palvelun laatuun että lopputulokseen lastensuojelussa (esim. Holland 2000; Platt 2007; Yatchmenoff 2005; Littell 2001)
 - Asiakkaiden mukautuva, suostuvainen strategia havaittu toimivaksi lastensuojelussa (esim. Holland 2000; Littell 2001)

Suhteiden tärkeys kontrollin ja tuen maastossa

- ▶ Paljon hyviä kokemuksia tuesta, hyväksynnästä ja avusta (80% tyytyväisiä palveluihin)
- ▶ Tunteiden vaikutus vuorovaikutukseen
- ▶ Suhde ja vuorovaikutus tärkeitä tyytyväisyyden kannalta
 - Työntekijä avainroolissa
- ▶ Myös toinen tila oltava olemassa tunteiden ilmaisulle (esim. vertaisryhmät)
- ▶ Hillityt, kätketyt negatiiviset tunteet hankaloittavat:
 - Hyvän vuorovaikutussuhteen luomista
 - Tiedon ja valmennuksen vastaanottamista
 - Adoption jälkeisin tuen vastaanottamista

Yhdessä vielä paremmin

- ▶ Kontrollin ja tuen tasapainottelua; ilmapiirin luominen, jossa tilaa
 - tiedolle
 - aidolle reflektiolle
 - tuelle
- ▶ Ammattilaisen on helppo tuudittautua kumppanuuden/ yhteistyön tunteeseen jos negatiiviset tunteet kätketään ja valta-astelemasta ei keskustella
- ▶ Hyvä, luottamuksellinen suhde perusedellytys ammattilaisen hyvälle ja laadukkaalle palvelulle ja hyödyttää asiakasta

Tunteiden salliminen

- ▶ Negatiiviset tunteet kuuluvat asiaan
 - ▶ Puhua siitä, miltä asiakkuus tuntuu.
 - ▶ Sallia tunteet eikä pyydellä anteeksi julkisen vallan täytäntöönpanoa.
 - ▶ Tunteiden hyväksyminen, myös asiakkuuteen liittyvät
 - ▶ Ymmärrystä, vahva asiakas ryhmä, mutta haavoittuva positio
 - ▶ Ammattilainen lievittäjänä, tuki
 - ▶ Epävarmuuden sietämistä
-

Yhdessä, miten?

- ▶ “Pelaavat eri joukkueissa”, osittain eri päämäärät, jos ei muusta sovittu (Goffman 1969)
 - Asiakas toivoo lasta
 - Ammattilainen arvioi ja valmentaa
- ▶ Ammattilaisetkin menevät mukaan peliin/ näytelmään (esim. Noordegraaf et.al. 2009)
 - Yleisö vain vaihtuu

Yhdessä, miten?

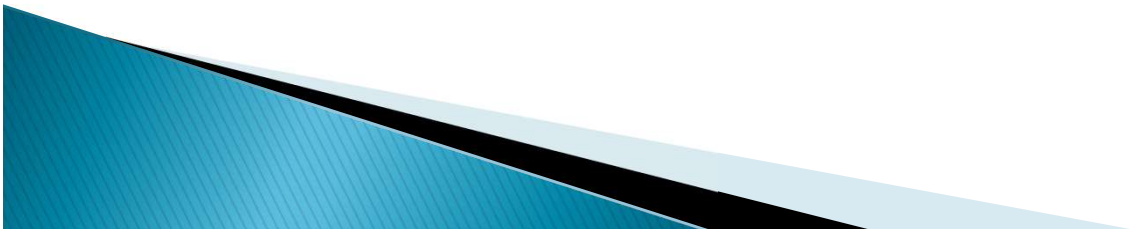
- ▶ Tavoitteen ja tarpeiden määrittelemine yhdessä asiakkaan kanssa.
 - Aidosti pysähtyä
 - Nimetä
 - Ei standardoitua kaavaa
- ▶ Prosessin pilkkominen ja sanoittaminen
- ▶ Asiakasosallisuus
 - ”vahva asiakasryhmä” vs. ”haavoittuvan lapsen edunvalvoja”

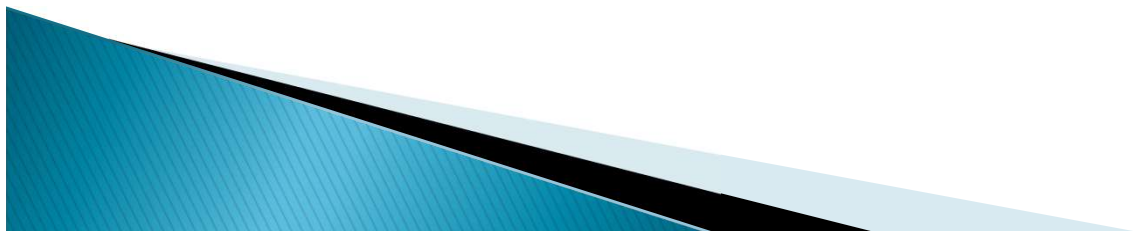
Hyvä adoptiota edeltävä prosessi
luo pohjan onnistuneelle
adoptiosijoitukselle!

KIITOS

pia.eriksson@thl.fi

- ▶ Eriksson, Pia K. Prospective adoptive parents within pre-adoption services: An interplay of emotions and power in social interaction
- ▶ <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/167886>
- ▶ <http://www.fskc.fi/publikationer/forskningsrapporter/>
- ▶ Eriksson, Pia K. (2017, arvioitavana) Putting one's best foot forward: Finnish prospective adoptive parent's strategic interaction in statutory pre-adoption services. *Qualitative Social Work*.
- ▶ Eriksson, Pia K. (2016) Fear of loss of a wanted child: emotional accounts of Finnish prospective adoptive parents in pre-adoption services. *Adoption and Fostering*, 40(3) 209–218.
- ▶ Eriksson, Pia K. (2016) Losing control in pre-adoption services: Finnish prospective adoptive parents' emotional experiences of vulnerability. *Social Work and Society* 14(1).
- ▶ Eriksson P. (2015) *Adoptiovanhempien tyytyväisyys adoptioevontaan ja adoptiopalveluun*. Teoksessa: Sinkkonen & Tervonen-Arnkil (toim.) *Lapsi uusissa oloissa – Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta*. Duodecim.
- ▶ Eriksson P. (2014) *Tunteet adoptioevonnassa*. Teoksessa: Koskinen, Sarkkinen & Svala (toim.) *Kansainvälinen adoption Suomessa: Tutkimusnäkökulmia adoptioon*, 31–52.
- ▶ Eriksson PK, Elovainio M, Mäkipää S, Raaska H, Sinkkonen J & Lapinleimu H (2015) *The satisfaction of Finnish adoptive parents with statutory pre-adoption counselling in inter-country adoptions*. *European Journal of Social Work* 18(3), 412–429.

Eriksson, P. (2009). *Mikään ei ole varmaa ennenkuin lapsen saa syliinsä- asiakkaiden kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista*. FSKC Rapporter 10/2009. Helsingfors: Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.

Eriksson, P. (2007). *Prosessiluontoinen adoptio- neuvonta*. FSKC Rapporter 1/2007. Helsingfors: Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.

- ▶ Berástegui Pedro-Viejo, A. (2008) El tiempo de la espera en la adopción internacional: vivencia de la espera y estrategias de afrontamiento. *Psicotherma* 20(4), 551–556.
- ▶ Daniluk J.C. & Hurtig-Mitchell J. (2003) Themes of Hope and Healing: Infertile Couples' Experiences of Adoption. *Journal of Counseling & Development* 81, 389–399.
- ▶ Foucault, M. (1977) *Discipline and punish: The birth of the prison*. London: Penguin Books.
- ▶ Gausel, N. (2011) The importance of emotions in social work: thematic directions from a national conference. *European Journal of Social Work* 14(2), 287–291.
- ▶ Goffman E. (1969, reprint 1970) *Strategic interaction*. Oxford: Basil Blackwell.
- ▶ Holland, S. (2000) The assessment relationship: Interactions between social workers and parents in child protection assessments. *British Journal of Social Work* 30, 149–163.
- ▶ Högbacka, R. (2008) The Quest for a Child of One's Own: Parents, Markets and Transnational Adoption. *Journal of Comparative Family Studies* 39(3), 311–30.
- ▶ Kemper TD (1990) Social Relations and Emotions: A Structural Approach. In Kemper TD (Ed.) *Research Agendas in the Sociology of Emotions*. New York: State University of New York Press, 207–237.
- ▶ Layder, D. (2004) *Emotion is Social Life*. London: Sage.
- ▶ Littell, J.H. (2001) Client participation and outcomes of intensive family preservation services. *Social Work Research* 25(2), 103–113.

- ▶ Noordegraaf, M., van Nijnatten, C. & Elbers, E. (2009) Assessing candidates for adoptive parenthood. Institutional re-formulations of biographical notes. *Children and Youth Services Review*, 31, issue 1, pp. 89–96
- ▶ Palacios, J. (2012) Understanding and preventing intercountry adoption breakdown. In J.L. Gibbons & K.L. Rotabi (Eds.) *Intercountry adoption. Policies, practices and outcomes*. Farnham: Ashgate. 273–282.
- ▶ Platt, D. (2012) Understanding parental engagement with child welfare services: an integrated model. *Child and Family Social Work* 17, 138–148.
- ▶ Reynolds, L.M, Jones, J.C, Davies J.P, Freeth, D. & Heyman B. (2014) Playing the game: service users' management of risk status in a UK medium secure forensic mental health service. *Health, Risk & Society* 16(3).
- ▶ Simmonds, J. & Haworth, G. (2000) The dynamics of power and loss in homestudy assessment. In: P. Selman, (Ed) *Intercountry Adoption. Developments, trends and perspectives*. London: British Agency for Adoption and Fostering.
- ▶ Willing, I., Fronke, P. & Cuthbert, D. (2012) Review of Sociological Literature on Intercountry Adoption. *Social Policy and Society* 11(3) 465–479.
- ▶ Yatchmenoff, D.K. (2005) Measuring Client Engagement From the Client's Perspective in Nonvoluntary Child Protective Services. *Research on Social Work Practice* 15(2) 84–96.

